

BIODIVERZITA, VYUŽÍVANIE PÔDY A LESNÉ HOSPODÁRSTVO

EÚ zohráva na medzinárodnej úrovni dôležitú úlohu pri hľadaní riešení otázok týkajúcich sa straty biodiverzity, odlesňovania a zmeny klímy. Konferencia OSN o životnom prostredí a rozvoji, ktorá sa uskutočnila v roku 1992, predstavuje vďaka prijatiu Dohovoru o biologickej diverzite významný krok vpred v snahe o ochranu biodiverzity a prírody. EÚ sa v roku 2011 zaviazala, že do roku 2020 zastaví stratu biodiverzity a degradáciu ekosystémových služieb v EÚ. Parížska dohoda o zmene klímy z roku 2015 poukazuje na význam zabezpečenia integrity všetkých ekosystémov a ochrany biodiverzity. V rámci Európskej zelenej dohody Komisia navrhla novú stratégiu v oblasti biodiverzity zameranú na podporu obnovy biodiverzity v Európe do roku 2030 v prospech ľudí, klímy a planéty.

PRÁVNÝ ZÁKLAD

Článok 3, článok 11 a články 191 až 193 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ).

VŠEOBECNÝ KONTEXT

Konferencia OSN o životnom prostredí a rozvoji (UNCED), ktorá sa uskutočnila v roku 1992 v Riu de Janeiro, viedla k prijatiu Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy (UNFCCC) a Dohovoru o biologickej diverzite (DBD), ako aj Deklarácie z Ria, vyhlásenia o zásadách ochrany lesov a programu Agenda 21. Dohovor o biologickej diverzite dopĺňajú dva hlavné protokoly: Kartagenský protokol o biologickej bezpečnosti, ktorý bol prijatý v roku 2000 a nadobudol platnosť v roku 2003, sa usiluje o ochranu biodiverzity pred potenciálnymi rizikami, ktoré predstavujú živé modifikované organizmy a ktoré sú výsledkom moderných biotechnológií, a Nagojský protokol o prístupe a spoločnom využívaní prínosov, ktorý bol prijatý v roku 2010, platnosť nadobudol v roku 2014 a má za cieľ vytvoriť väčšiu právnu istotu a transparentnosť tak pre poskytovateľov, ako aj pre používateľov genetických zdrojov. V správe DBD s názvom Prehľad stavu globálnej biodiverzity č. 3 sa však uvádza, že cieľ v oblasti biodiverzity na rok 2010 nebol splnený. Zmluvné strany DBD prijali na stretnutí, ktoré sa konalo v roku 2010 v Nagoji (prefektúra Aichi, Japonsko), aj prepracovaný strategický plán zahŕňajúci ciele v oblasti biodiverzity z Aichi: ako súčasť strategického plánu pre biodiverzitu na obdobie 2011 – 2020 sa stanovilo 20 ambiciózných cieľov rozdelených do piatich strategických cieľových oblastí na dosiahnutie ochrany biodiverzity do roku 2020.

EÚ je tiež zmluvnou stranou týchto dohovorov: Ramsarský dohovor o zachovaní mokradí (február 1971), Dohovor o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín (CITES) (marec 1973), Bonnský dohovor o ochrane sťahovavých druhov voľne žijúcich živočíchov (jún 1979), Bernský dohovor o ochrane európskych voľne žijúcich organizmov a prírodných stanovišť (1982), Dohovor o biologickej diverzite z Ria de Janeiro (jún 1992) a týchto regionálnych dohovorov: Helsinský dohovor o ochrane morského prostredia oblasti Baltského mora (1974), Barcelonský dohovor o ochrane Stredozemného mora (1976) a Dohovor o ochrane Álp (1991). EÚ je takisto viazaná Aarhuským dohovorom (1998), ktorým sa zabezpečuje prístup verejnosti k informáciám o životnom prostredí, účasť verejnosti na rozhodovacom procese a prístup k spravodlivosti.

Medzinárodné úsilie o zníženie emisií skleníkových plynov sa vynakladá na základe dohovoru UNFCCC. Kjótsky protokol k UNFCCC zaväzuje rozvinuté krajiny k zníženiu množstva emisií skleníkových plynov do roku 2020. Zmluvné strany UNFCCC prijali v decembri 2015 Parížsku dohodu – právne záväznú dohodu o zmene klímy, ktorá sa vzťahuje na všetky krajiny a jej cieľom je obmedziť globálne otepľovanie výrazne pod 2 °C a pokračovať v úsilí udržať sa pod úrovňou 1,5 °C. V rámci UNFCCC poskytuje iniciatíva REDD+ nástroje na boj proti odlesňovaniu a degradácii lesov v tropických oblastiach. Parížska dohoda poukazuje na význam zabezpečenia integrity všetkých ekosystémov vrátane oceánov a ochrany biodiverzity. Okrem toho sa v dohode zdôrazňuje rozhodujúca úloha, ktorú pri dosahovaní dlhodobých cieľov v oblasti zmiernenia zmeny klímy zohráva odvetvie využívania pôdy.

CIELE A DOSIAHNUTÉ VÝSLEDKY

A. Akčné plány v oblasti biodiverzity

V máji 2006 prijala Komisia oznámenie s názvom Zastavenie poklesu biodiverzity do roku 2010 – a v nasledujúcich rokoch: Trvalo udržateľné ekosystémové služby v prospech ľudstva. Keďže bolo nepravdepodobné, že EÚ sa podarí do roku 2010 dosiahnuť cieľ zastavenia straty biodiverzity, prijala Komisia v júni 2011 novú stratégiu, ktorej zámerom je „zastaviť do roku 2020 stratu biodiverzity a zhoršovanie ekosystémových služieb v EÚ a obnoviť ich [...] a zároveň zvýšiť príspevok EÚ v boji o zastavenie straty biodiverzity na celom svete“. V decembri 2011 Rada schválila stratégiu EÚ do roku 2020 týkajúcu sa biodiverzity vrátane týchto šiestich cieľov: úplné vykonávanie právnych predpisov EÚ v oblasti ochrany prírody s cieľom chrániť biodiverzitu, zlepšenie ochrany ekosystémov a intenzívnejšie využívanie zelenej infraštruktúry, udržateľnejšie poľnohospodárstvo a lesné hospodárstvo, lepšie riadenie populácií rýb, prísnejšie kontroly invázných nepôvodných druhov a vyšší príspevok EÚ k zamedzeniu straty biodiverzity v celosvetovom meradle.

B. Ochrana prirodzených biotopov a voľne žijúcich živočíchov a rastlín

Smernicou o biotopoch (smernica Rady 92/43/EHS o ochrane prirodzených biotopov a voľne žijúcich živočíchov a rastlín, ktorá bola zmenená smernicou 97/62/ES) sa vytvorila európska sústava Natura 2000. Zahŕňa „lokality s európskym významom“ či „osobitné chránené územia“, ktoré určili členské štáty, a „osobitne chránené územia“ klasifikované podľa smernice 79/409/EHS o ochrane voľne žijúceho vtáctva.

S celkovou rozlohou viac ako 850 000 km² je v súčasnosti najväčšou súvislou sústavou chránených lokalít na svete. Cieľom smernice o biotopoch je najmä presadzovanie ochrany biodiverzity pri zohľadnení hospodárskych, spoločenských, kultúrnych a regionálnych požiadaviek. Zmenená smernica o ochrane vtáctva (2009/147/ES) zahŕňa ochranu, správu a kontrolu (voľne žijúceho) vtáctva vrátane pravidiel udržateľného poľovania.

C. Invázne nepôvodné druhy

Jeden zo šiestich cieľov stratégie EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2020 predstavujú prísnejšie kontroly invázných nepôvodných druhov. Invázne nepôvodné druhy spôsobujú v EÚ každoročne škody dosahujúce miliardy EUR, a to nielen na ekosystémoch, ale aj na plodinách a hospodárskych zvieratách, pričom narúšajú miestnu ekológiu a vplyvajú na ľudské zdravie. Kľúčovým prvkom nariadenia (EÚ) č. 1143/2014 o prevencii a manažmente introdukcie a šírenia invázných nepôvodných druhov je zoznam invázných nepôvodných druhov vzbudzujúcich obavy Únie. Cieľom tohto nariadenia je prostredníctvom prevencie, včasného varovania a rýchlej reakcie chrániť pôvodnú biodiverzitu a minimalizovať a zmierňovať vplyv takýchto druhov na ľudské zdravie a hospodárstvo. Členské štáty budú musieť predovšetkým vytvoriť systémy dohľadu a akčné plány.

D. Prístup a spoločné využívanie prínosov

Po prijatí Protokolu z Nagoje o prístupe a spoločnom využívaní prínosov Komisia v októbri 2012 predložila návrh s cieľom stanoviť záväzné požiadavky týkajúce sa prístupu ku genetickým zdrojom v krajine pôvodu a zabezpečiť, aby sa tieto prínosy spravodlivo a rovnocenne spoločne využívali. Dohoda medzi Parlamentom a Radou viedla k prijatiu nariadenia (EÚ) č. 511/2014. Podľa tohto nariadenia možno genetické zdroje a tradičné poznatky súvisiace s takýmito zdrojmi prenášať a používať iba v súlade s podmienkami, na ktorých sa vzájomne dohodli používatelia (podniky, súkromní zberatelia a inštitúcie) a orgány krajiny pôvodu.

E. Využívanie voľne žijúcich živočíchov a rastlín a obchod s nimi

Dohovor CITES upravuje medzinárodný obchod, konkrétne (opätovný) vývoz a dovoz živých a mŕtvych zvierat a rastlín a častí a derivátov z nich, a to na základe systému povolení a osvedčení. Prostredníctvom základného nariadenia (ES) č. 338/97 o ochrane voľne žijúcich živočíchov a rastlín reguláciou obchodu s nimi sa ciele, zásady a ustanovenia dohovoru CITES vzťahujú aj na právne predpisy EÚ. Každá zmena zoznamu druhov uvedených v prílohách k nariadeniu Rady (ES) č. 338/97, napr. na účely vykonania rozhodnutí o zaradení na zoznam prijatých konferenciou zmluvných strán dohovoru CITES, sa vykonáva prostredníctvom vykonávacieho nariadenia Komisie, akým je napr. vykonávacie nariadenie (EÚ) 2017/1915, ktorým sa zakazuje dovoz exemplárov určitých druhov voľne žijúcich živočíchov a rastlín do EÚ.

F. Biodiverzita vo vzťahu k dobrým životným podmienkam zvierat

Komisia iniciovala akčný plán na ochranu a dobré životné podmienky zvierat na roky 2006 – 2010 ([COM\(2006\)0013](#)), aby tak podporila zásadu nahradenia, zníženia a zdokonalenia využívania zvierat na vedecké účely. Smernica 2010/63/EÚ o ochrane zvierat používaných na vedecké účely (ktorou sa zrušuje smernica č. 86/609/EHS)

sa zakladá na tejto zásade a účinnosť nadobudla 1. januára 2013. Nariadenie (ES) č. 1007/2009 má okrem toho za cieľ zabezpečiť, aby sa výrobky pochádzajúce z tuleňov už nenachádzali na trhu EÚ.

G. Morská biodiverzita

Morská biodiverzita patrí do rámca akčných plánov biodiverzity pre prírodné zdroje a rybolov. Revízia stratégie EÚ v oblasti biodiverzity zdôrazňuje dôležitosť „dobrého ekologického stavu“ morí a pobrežných oblastí z hľadiska podpory biodiverzity. V júli 2008 nadobudla účinnosť aj rámcová smernica o morskej stratégii (2008/56/ES) týkajúca sa ochrany a zachovania morského prostredia. Jej cieľom je zabezpečiť do roku 2020 dobrý stav morských vôd v EÚ a chrániť základňu zdrojov, od ktorej závisia hospodárske a spoločenské aktivity súvisiace s morom.

H. Lesy

Lesy tvoria takmer 30 % plochy povrchu sústavy Natura 2000. EÚ má takmer 182 miliónov hektárov lesov, ktoré pokrývajú 43 % jej rozlohy, a preto sa na ochranu lesov zameriava niekoľko opatrení EÚ. V nariadení o dreve ((EÚ) č. 995/2010) sa stanovujú povinnosti hospodárskych subjektov uvádzajúcich drevo a výrobky z dreva na trh EÚ. Prostredníctvom zavedenia kľúčových povinností bojuje proti obchodu s nelegálne vyťaženým drevom a výrobkami z dreva a po prvý raz zakazuje uvádzať takéto drevo a výrobky z neho na trh EÚ. Oznámenie Komisie s názvom Nová stratégia lesného hospodárstva EÚ: pre lesy a sektor lesného hospodárstva (COM(2013)0659) bolo prijaté v septembri 2013. Následne závery Rady z 19. mája 2014 podčiarkujú význam sektora lesného hospodárstva pre EÚ a rozhodujúcu úlohu lesov pri umožnení štrukturálnej transformácie spoločnosti na hospodárstva využívajúce biologické materiály. V [správe v polovici trvania](#), ktorá sa zaoberala vykonávaním stratégie lesného hospodárstva EÚ, sa dospelo k záveru, že sa dosiahol značný pokrok pri plnení cieľov na rok 2020.

I. Využívanie pôdy, zmena vo využívaní pôdy a lesné hospodárstvo (LULUCF)

Sektor LULUCF zahŕňa využívanie pôdy, stromov, rastlín, biomasy a dreva a jeho zvláštnosťou je, že popri vypúšťaní skleníkových plynov dokáže absorbovať CO₂ z atmosféry. Členské štáty sa v Kjótskom protokole zaviazali zabezpečiť, že do roku 2020 sa emisie skleníkových plynov pochádzajúce z využívania pôdy budú kompenzovať rovnocennou absorpciou CO₂, čo je možné vďaka ďalším opatreniam v tomto odvetví. EÚ sa v súčasnosti usiluje o zakotvenie tejto zásady (tzv. pravidlo nulového dlhu) do právnych predpisov EÚ na roky 2021 – 2030 tým, že po prvýkrát začlení sektor LULUCF do snáh EÚ o znižovanie emisií. Nariadením (EÚ) 2018/841 o začlenení emisií a odstraňovania skleníkových plynov z využívania pôdy, zo zmien vo využívaní pôdy a z lesného hospodárstva do rámca politik v oblasti klímy a energetiky na rok 2030, ktoré nadobudlo účinnosť 9. júla 2018, sa vykonáva dohoda dosiahnutá vedúcimi predstaviteľmi EÚ v októbri 2014, na základe ktorej by k cieľu EÚ znížiť emisie do roku 2030 mali prispieť všetky odvetvia. Podľa tohto nariadenia by sa emisie skleníkových plynov z LULUCF mali počas obdobia 2021 – 2030 kompenzovať odstránením prinajmenšom ekvivalentného množstva CO₂ z atmosféry.

J. Finančné nástroje

Od roku 1992 je špecializovaným nástrojom EÚ na financovanie opatrení na ochranu životného prostredia program LIFE. Ochrana prírody a biodiverzita boli zahrnuté do čiastkových programov v štyroch fázach, ktoré sú už ukončené. Piata fáza programu LIFE (zavedená nariadením (EÚ) č. 1293/2013 a vzťahujúca sa na obdobie programu LIFE 2014 – 2020) pozostáva z dvoch čiastkových programov týkajúcich sa zmeny klímy a životného prostredia. Pre prírodu a biodiverzitu, ktoré sú súčasťou čiastkového programu pre životné prostredie, je k dispozícii rozpočet vo výške 1 155 miliónov EUR. Ďalšie finančné prostriedky na podporu biodiverzity boli poskytnuté v rámci poľnohospodárskej a rybárskej politiky, Kohézneho fondu a štrukturálnych fondov a viacročných výskumných rámcových programov.

K. Európska zelená dohoda

Komisia predstavila 11. decembra 2019 [Európsku zelenú dohodu](#), čo je ambiciózny balík opatrení, ktorých zámerom je umožniť EÚ dosiahnuť do roku 2050 uhlíkovú neutralitu. Európska zelená dohoda poskytuje [akčný plán](#) transformácie EÚ na udržateľné a konkurencieschopné hospodárstvo. Medzi navrhované opatrenia patrí [stratégia EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2030](#) (uverejnená 20. mája 2020), ktorá zahŕňa opatrenia na riešenie hlavných príčin straty biodiverzity, ako aj nová stratégia lesného hospodárstva EÚ, ktorej súčasťou sú opatrenia na podporu hodnotových reťazcov bez odlesňovania. Nová stratégia v oblasti biodiverzity do roku 2030 sa zaoberá piatimi hlavnými príčinami straty biodiverzity (zmeny vo využívaní pôdy a mora, nadmerné využívanie, zmena klímy, znečisťovanie a invázne nepôvodné druhy), stanovuje posilnený rámec riadenia zameraný na odstránenie existujúcich nedostatkov, zabezpečuje úplné vykonávanie právnych predpisov EÚ a spája všetky existujúce snahy.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Parlament ako spoluzákonodarca už dlho podporuje politiku EÚ v oblasti ochrany biodiverzity a zmeny klímy. V septembri 2010 Parlament prijal [uznesenie o vykonávaní právnych predpisov zameraných na ochranu biodiverzity](#) vzhľadom na cieľ týkajúci sa obdobia po roku 2010. Vyjadril hlboké znepokojenie nad tým, že zastavenie straty biodiverzity sa v medzinárodnej politickej agende nepovažuje za naliehavý problém, a žiadal zlepšenie riadenia biodiverzity vo vnútorných i vonkajších vzťahoch.

V novembri 2016 Parlament prijal [uznesenie v reakcii na akčný plán proti nezákonnému obchodovaniu s voľne žijúcimi druhmi](#), ktorého cieľom je obmedzenie tejto organizovanej a deštruktívnej trestnej činnosti, ktorá je hrozbou pre biodiverzitu, lebo privádza veľa druhov na pokraj vyhynutia. Akčný plán má tri priority: prevenciu, presadzovanie práva a spoluprácu. V uznesení bol zdôraznený význam globálnej spolupráce medzi krajinami pôvodu, tranzitu a cieľovými krajinami. V [októbri 2016](#) a v [októbri 2017](#) prijal Parlament uznesenia, v ktorých sa vyjadruje proti povolovaniu geneticky modifikovaných organizmov (GMO), napr. kukurice a sóje, zo strany Komisie, a podporuje úsilie o uľahčenie zákazu pestovania geneticky modifikovaných organizmov členskými štátmi v súlade s cieľom ochrany biodiverzity, prírody a pôdy.

V uznesení zo 14. októbra 2015 s názvom [Smerom k novej medzinárodnej dohode o klíme, ktorá sa má podpísať v Paríži](#), Parlament pripomenul, že zmena klímy urýchľuje zhoršovanie straty biodiverzity, požadoval prijatie dohody, ktorá bude zahŕňať „komplexné úsilie všetkých odvetví“, a poznamenal, že využívanie pôdy má „značný nákladovo efektívny potenciál na zmierňovanie zmeny klímy a posilňovanie odolnosti“.

V [uznesení zo 16. januára 2020 so zreteľom na pätnáste zasadnutie konferencie zmluvných strán \(COP 15\) Dohovoru o biodiverzite](#) Parlament zdôraznil, že je potrebné zvýšiť ambicióznosť a inkluzívnosť globálneho rámca pre biodiverzitu po roku 2020 a zlepšiť jeho fungovanie.

Parlament tiež vo svojom [uznesení z 8. októbra 2020](#) o novej stratégii lesného hospodárstva EÚ zdôraznil kľúčovú úlohu, ktorú zohráva stratégia lesného hospodárstva EÚ po roku 2020 a Európska zelená dohoda pri plnení cieľov Parížskej dohody a programu OSN s názvom Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj.

Napokon Parlament vo svojom uznesení z 22. októbra 2020 s odporúčaniami Komisii o [právnom rámci EÚ na zastavenie a zvrátenie globálneho odlesňovania, za ktoré je zodpovedná EÚ](#), zdôraznil, že je potrebné preskúmať obchodnú a investičnú politiku, aby bolo možné účinnejšie riešiť globálnu výzvu, ktorú predstavuje odlesňovanie, vytvoriť globálne rovnaké podmienky a zohľadniť prepojenosť medzi obchodnými dohodami a globálnou biodiverzitou i lesnými ekosystémami.

Georgios Amanatidis
12/2020

